

Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu, *Tefsir Tarihi Atlası Ve Uygulama Haritaları, Grafiker Yayınları, Ankara- 2019, S.599*

Mustafa Murat BATMAN

Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, İslâmi İlimler Fakültesi, Tefsir Anabilim

Dalı

Research Assistant, Kırıkkale Univ., Faculty of İslamic Sciences, Department of

Tafseer, Kırıkkale, Turkey

m.murat05@hotmail.com

Orcid: 0000-0001-5273-6771

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Kitap İnceleme / Book Review

Geliş Tarihi / Received: 01. 07. 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 04. 07. 2019

Yayın Tarihi / Published: 05. 07. 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Cilt / Volume: 4

Sayı / Issue: 7

Sayfa / Pages: 136—140

Atıf / Cite as: Batman, Mustafa Murat . "Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu, Tefsir Tarihi Atlası ve Uygulama Haritaları, Grafiker Yayınları, Ankara-2019". Kalemname 4 / 7 (Temmuz 2019): 136-140.

Copyright © Published by Kırıkkale Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Kırıkkale University, Faculty of Islamic Sciences, Kırıkkale, Turkey. All rights reserved.

www.dergipark.gov.tr/kalemname

Günümüzde ilahiyat disiplinlerinin farklı alanlarının tarihi süreci ile ilgili olarak önemli sayıda tez, makale gibi akademik çalışmalar ve kitaplar bulunmaktadır. Fakat özellikle tefsir, hadis ve fıkıh gibi içerisinde tarih ilmini de barındıran bu disiplinlerin coğrafya bilgisinden yeteri kadar istifade etmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu disiplinlerin eğitimini alan öğrencilerin ve bu alanda çalışma yapanların zihinlerinde tarihi şahsiyetlerle ilgili olarak sosyal ve bölgesel bilgilerin oluşumunda eksiklikler bulunabilmektedir.

Bu yazımızda tanıtacağımız çalışma, özel olarak tefsir ilminde bu eksikliği gidermek adına önemli bir adımdır. Bu eser, her ne kadar tefsir ilmi için yapılan bir çalışma olsa da

yazarın odaklandığı “bilginin bütünlüğü” ilkesi kapsamında sunulan tablo ve haritalar, tefsirle ilişkili bazı disiplinler için de deneme niteliğine sahiptir. Genel olarak kitapta, kavramın neliği, tarih bilgisi, tefsir tarihinin on beş asrı, muallim ve müfessirlerin antropolojik yönden incelenmesi gibi bazı genel ön bilgilerden sonra, tefsir tarihinin on beş asrında öne çıkan her bir müfessir ayrı bir üniteye harita ve tablolarla tanıtılmaktadır. Bu eser, tefsir tarihi ile ilgili yapılan çalışmalarda bilginin pratiğe aktarılma aracı olarak tanımlanabilir. On beş asırlık tefsir tarihi sürecinde etkili olmuş müfessirlerin hayat hikâyeleri haritalar üzerinde gözlemlenebilmektedir. Bu sayede Kur’an yorumunun hangi bağlamda dile getirildiği ve bu yorumun oluşmasında müfessirin yaşadığı coğrafyanın etkisi, beraber değerlendirilebilmektedir.

Kitap, kısa tanıtımın ardından “Öğrenme Hedefleri”, “Üniteyi Çalışırken” ve “Kitabı Çalışırken” adlı bölümlerle başlamaktadır. Bu bölümlerde genel olarak kitabın öngördüğü amaçları gerçekleştirmek maksadıyla tavsiye niteliğinde bazı ilkelere yer verilmektedir. Ardından giriş mahiyetinde bazı bölümler yer almaktadır. İlk olarak “Kavramlar ve Tanımları” adlı bölümde kitapla kullanılan terimlerin kavram olarak anlam içeriklerine yer verilmiştir. Zira tefsir tarihinin haritalar aracılığıyla anlamlı bir bütün halinde aktarılmasının kullanılan kavramlarla mümkün olabileceği iddia edilmektedir.

Daha sonra “Tarih Nedir” bölümü gelmektedir. Burada tarih ilminin neliği işlevi ve önemi kısaca işlendikten sonra sekiz adet insanlık tarihi haritası üç adet alfabetik yazıların gelişim tarihi haritası, İslamiyet öncesi Asya haritası, İslamiyet’in yayılışı haritası ve daha birçok insanlık tarihinin süreci ile ilgili siyasi, kültürel ve sosyal haritalar yer almaktadır. Tüm bu haritalar, insanın-doğal olarak da bir müfessirin- tarihsel bir varlık alanı olarak insan-tabiat-hayat ilişkisi bağlamında tarih ilmine olan gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Ardından gelen “Tefsir Tarihinin On Beş Asrı” adlı bölümde, özellikle Kur’an’ın nüzul asrının gerçeklikleri tablolarla anlatılmaktadır. Sonrasında tefsir tarihinin on beş asrının her biri Hz. Peygamberden başlamak suretiyle sahabe, tabiîn, tebe-i tabiîn dönemleriyle devam ederek tablo ve haritalarla desteklenmiştir. Böylece bir nevi kendine has bir tabakâtü’l- müfessirîn çalışması yapılmıştır. Dolayısıyla bu bölüm, lisans ve lisansüstü düzeyde tefsir tarihi derslerinde öğrencilerin zihinlerindeki bilgiyi somutlaştırma (kronolojik olarak) adına kullanılabilir bir materyal olarak da görülebilir.

“Kavram Nedir” adlı bölümde, tefsirin icrasının kavramlarla gerçekleştiği kabulünden hareketle, kavram ve terimin tabiatı mütalaa edilmektedir. Buradan hareketle tefsir tarihinin süreçleri, kaynak ve yöntem tercihleri ve benzeri konuların müzakeresine zemin hazırlanmaktadır.

“Muallim Ve Müfessir Kimdir” adlı bölümlerde, ilim tahsili yolculuğuna çıkan bir bireyin rol modelleri olan âlimlere farklı perspektiflerden bakarak kendi “ben”ini inşasının önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Bu bölüm, aynı zamanda bir müfessirin antropolojik yönden okunmasının örneğini sunmaktadır. Burada yazar, bilginin bütünlüğü çerçevesinde Kur’an’ın yorum ve tefsirinin sadece tefsir literatüründe değil aynı zamanda bütün bir müslüman dünyanın kültür ve medeniyet dokularında bulunabileceği iddia etmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında tarihsel olarak müfessir, bilgi düzeyi ve yaşantısı ile metnin imkan verdiği ölçüde hayata uyarlamalar yaparak yorum üreten bir kişiliktir. Muhatapları ise öncelikle çağdaşı olan alimler, öğrenciler, yaşadığı toplum ve hayatın nihayetsiz meseleleridir.

Bu uzun girişin ardından kitabın asıl konusu olan tefsir tarihinin önde gelen bazı müfessirlerinin haritalarla anlatılmasına geçilmiştir. İbn Abbas’tan (v.68/687) başlamak suretiyle Aişe Abdurrahman’a (1913-1998) kadar toplamda yirmi bir müfessir, ayrı ayrı ünitelerde ele alınmaktadır.

Bu müfessirlerin anlatıldığı her bir ünitedeki harita ve başlıklar, bazı üniteeki eklemeler ile birlikte aynı bütünlük içerisinde gitmektedir. Öncelikle her ünite başında “Ünite Kapağı Haritası” başlığı altında bugünkü coğrafi harita yer almaktadır. Ardından yine her ünite de bu harita üzerinden söz konusu müfessirin yaşadığı ve ilim tahsili yolculuğu (er-Rihle) gerçekleştirdiği coğrafyayı gösteren bir harita karşımıza çıkmaktadır. Bu iki harita, akademik çalışmalarda yer alan bilgilerin zihinlerde kalıcı olması adına önemli bir değer taşımaktadır.

Her ünite de mütalaa önerileri yer almaktadır. Bunlar, öğrencilerden doldurulması beklenen çalışma yaprakları olup harita olarak adlandırılmaktadır. Bu haritalardan müfessiri ve tefsirini çalışırken edinilen bilgileri tasarlayıp göz önünde bulundurarak planlı bir şekilde öğrenme kazanımları kayıt etmek amaçlanmıştır. “Müfessirimizi Tanıyalım Haritası”, müfessire ilişkin bir tasavvur oluşturmak amacıyla kendisi hakkında erişilen bilgilerin

başlıklar altında işlendiği haritalardan oluşan bir bölümdür. “Müfessir Ve Tefsirinin Özellikleri” haritası, müfessirin eserinde izlediği kaynak ve yöntem tercihlerinin özelliklerini tanımayı amaçlayan bir haritadır. “Arapça Tefsir Din Dili Uygulama Çalışması”, tefsirden alınan metni okuduktan sonra oluşturulacak sözlük çalışmasıdır. “Tefsir Rivayeti Hikaye Haritası”, ayetin tefsirinde müfessirin zikrettiği rivayetlerin kaynaklarıyla müzakere edildiği haritalardır. “Ayeti Müzakere Haritası”, müfessirin kanıtlamak istediği düşüncenin ya da yorumun gösterileceği ve buna dair bilgilerin müzakere edileceği haritalardır. “Tefsirlerin Kaynak Ve Yöntem Tercihi Çerçevesinde Ayetten Ne Öğrendim Haritası”, müfessirin yorumuna göre ayetten öğrenilen kazanımların kaydedildiği haritadır. “Sure Ve Ayet Konu Ağacı” haritası, metinden alınan ayetin içinde yer aldığı surenin ana konularıyla işlendiği haritadır. “Üniteden Ne Öğrendik” haritası, öğrenilen kazanımları Kur’an’ın bireye çağrısı olan oku-düşün-anla-yaşa ilkesi ile birlikte hayata katmayı amaçlayan ve tasarımcı düşünceyle eyleme dönüştürmek isteyen bölümdür. “Kur’an-ı Kerim’le Karakterimi İnşa Ediyorum” başlıklı çalışma sayfası ise, bireylerin kişisel dindarlıklarını Kur’an üzerinde tefekkür ederek oluşturması ve hayatı katması beklenen bir bölümdür.

Ayrıca bazı ünitelerde müfessirlerin kendilerine özel şartlardan hareketle ek haritalar yer almaktadır. Müfessirin yaşadığı tarihsel ortamın dini siyasi, kültürel ve sosyal şartlarıyla ilişkili olarak verilen bu haritalar ilgili müfessirin antropolojik okunmasına katkı sağlamaktadır. Mesela Mâturîdî’nin (v.333) anlatıldığı yedinci üniteye Türkistan haritaları, Kurtubî’nin, (v.671) incelendiği on ikinci üniteye Endülüs haritaları ve Ebussuûd Efendi (v.982) ile ilgili on beşinci üniteye Osmanlı haritaları sayılabilecek örnekler arasındadır. Ayrıca Fahrüddîn Râzî’nin (v.606) incelendiği onuncu üniteye Râzî’nin ansiklopedik yönünden hareketle farklı disiplinlerdeki eserleri tablolar halinde gösterilmektedir. Kısacası her üniteye ilgili müfessirin özel coğrafi, sosyal, kültürel ve siyasal bağlamlarına dikkat çekilen harita ve tablolar bulunabilmektedir. Tüm bunlar yazarın “bilginin bütünlüğü” şeklinde ilkeleştirdiği disiplinler arası çalışmanın da örneği niteliğindedir.

Bu ilkenin bazı somut örnekleri ise tefsir ilmi ile ilgili yakın disiplinlerin bazı temel mevzularının anlatıldığı kitabın sonundaki bölümlerde görülebilir. Özellikle “Tefsir-Hadis-Fıkıh Bütünlüğü Haritası”, bilginin bütünlüğü ilkesini somutlaştıran çok önemli tablolardır. Yine kitabın sonundaki da “Arap Dili Kurallarının Kullanımı Haritaları”, bu bağlamda değerlendirilebilir. Son olarak kitapta işlenen müfessirleri mukayese imkanı sunan ve

doldurulması istenen uygulama haritaları da bilgiyi işleme adına önemli bir kazanım hedeflemektedir.

Sonuç olarak bu kitapta yazar, sadece on beş asır boyunca tefsirde öne çıkan yirmi bir müfessiri ve eserlerini incelemekle kalmayıp, aynı zamanda haritalar aracılığıyla Kur'an'ın tarihi süreç içerisinde hangi dini siyasi kültürel ve sosyal şartlarda yorumlandığını değerlendirmektedir. Yine bu haritalar aracılığıyla kitapta tefsirin diğer ilimlerle birlikte gelişmesi hakkında bilgi edinilmekte ve ilimlerin "bilginin bütünlüğü" yaklaşımıyla nasıl tahsil edildiği tefsir faaliyetleri çerçevesinde görülebilmektedir.

Kitap üzerine çalışma yapacak ilgililerin öncelikle Tefsir Tarihi ve Tefsir Usûlü bilgilerini gözden geçirmelerini ve kitapta geçen kavramların anlam içeriklerine daha iyi nüfuz etmek maksadıyla bir dini terimler sözlüğünden faydalanmalarını öneriyoruz. Ayrıca okuyucular, kitaptaki müfessir ve eserini tanımaya çalışırken dönemin ilmi faaliyetlerine etki eden dini, siyasi, kültürel ve sosyal özellikleri dikkate almak zorundadırlar. Bunun için de yazarın üzerinde önemle durduğu "bilginin bütünlüğü" çerçevesinde Hadis, Fıkıh, Kelam, İslam Tarihi ve İslam Mezhepler Tarihi alanlarındaki çalışmaların ilgili bölümleri mütalaa edilmelidir.